

JAKUB WRÓBLEWSKI

EWALUACJA POLITYK PROKLIMATYCZNYCH W JEDNOSTKACH SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

PODSUMOWANIE DYSKUSJI W RAMACH EVALCAFE

KOMITET
DO SPRAW
POŻYTKU
PUBLICZNEGO

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczności Obywatelskich

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności –
Centrum Rozwoju Społeczności Obywatelskiego
Rządowego Programu Rozwoju Organizacji Obywatelskich
na lata 2018–2030 PROO

Rządowy Program
Rozwoju Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO

SPIS TREŚCI

Cel spotkania	-----	3
Wielość perspektyw: czym jest ewaluacja?	-----	4
Czym jest polityka proklimatyczna?	-----	5
Jak ewaluacja może wspierać realizację polityk proklimatycznych?	-----	6
Jakie oczekiwania wobec ewaluacji mają jednostki samorządu terytorialnego?	-----	8
Podsumowanie	-----	12

CEL SPOTKANIA

8 lutego 2023

Celem spotkania była dyskusja na temat roli ewaluacji w kształtowaniu polityk proklimatycznych i smart/green evaluation. Kiedyś temat niszowy, dziś zajmujący pełnoprawne miejsce w agendzie publicznej.

Wspólnie szukaliśmy odpowiedzi na pytanie: czy ewaluacja może pomóc lepiej planować, wdrażać i sprawdzać jakość polityk klimatycznych i działań na rzecz środowiska na poziomie JST?

W dyskusji wzięli udział eksperci z różnych branż i obszarów, osoby mające odmienne, ale uzupełniające się perspektywy. To unikatowa wartość naszej dyskusji ukazującej wielość punktów widzenia i opinii na temat teraźniejszości i przyszłości ewaluacji w obszarze polityk proklimatycznych i smart/green evaluation.

Słowa kluczowe:

ewaluacja, podnoszenie jakości, samodoskonalenie, partycypacja, ambicja, polityka proklimatyczna, smart/green evaluation.

WIELOŚĆ PERSPEKTYW:

CZYM JEST EWALUACJA?

Opinie uczestników są spójne, a ich wypowiedzi uzupełniały się wzajemnie o kolejne perspektywy. Ewaluacja nie jest kontrolą, audytem czy monitoringiem. Ewaluacja jest narzędziem wspierającym realizację projektów, tak by były one zrobione tak dobrze, jak to jest w danych warunkach możliwe. Ewaluacja jest ważna na każdym etapie projektu – od etapu planowania po podsumowanie efektów. Poprzez ocenę przebiegu naszych działań pozwala wyciągać wnioski i planować jeszcze skuteczniejsze działania w przyszłości. Jest to możliwe nie tylko dzięki weryfikacji osiągnięcia poziomu określonych wskaźników, ale przede wszystkim poprzez diagnozę czynników sukcesu i/lub powodów nieosiągnięcia zamierzonych celów.

” Dużo się nauczyłam – ja i moim koledzy dużo się nauczyliśmy: jak można udoskonalić te projekty

Ewaluacja pozwala także na wskazywanie i gromadzenie wzorcowych rozwiązań, tzw. dobrych praktyk, z których mogą czerpać inne podmioty, ponieważ ewaluacja, w odróżnieniu od ekspertyzy, nie jest spojrzeniem subiektywnym. Ewaluacja dzięki wykorzystaniu odpowiedniej metodologii i narzędzi powinna być obiektywna, tzn. brać pod uwagę różne perspektywy, m.in. poprzez triangulację źródeł danych. Ewaluacja jest też procesem partycypacyjnym, opierającym się przede wszystkim na współpracy i partnerstwie stron zaangażowanych w ewaluację i ewaluowany projekt.

CZYM JEST POLITYKA PROKLIMATYCZNA?

Polityka klimatyczna miasta powinna być całościowa i obejmować wielokierunkowe działania dotyczące różnych obszarów. Przedstawiciele samorządów szczególną uwagę zwracali na sukcesy Piastowa Włocławka w zakresie polityki energetycznej – zwiększanie poziomu elektromobilności, wdrażanie i rozbudowywanie niebieskiej i zielonej infrastruktury, a na późniejszych etapach tworzenie klastrów energii, umożliwiających wykorzystanie pełnego potencjału produkcyjnego istniejącej infrastruktury, np. farm fotowoltaicznych.

Ponadto, w ramach polityki proklimatycznej samorzady są zobligowane przez poziom krajowy do opracowania różnych strategii i planów, np. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN) czy plan Ograniczenia Niskiej Emisji (PONE), jeśli chcą aplikować o środki unijne, w przypadku m.in. dużych miast, istnieje również wymóg opracowania Planu Adaptacji do Zmian Klimatu.

W zakres działań proklimatycznych wchodzi również akcje i programy społeczne adresowane do mieszkańców, zarówno dorosłych, jak i dzieci w wieku szkolnym, mające na celu edukację nt. problemów klimatycznych i możliwych rozwiązań ograniczających szkodliwy wpływ człowieka na środowisko i klimat.

JAK EWALUACJA MOŻE WSPIERAĆ REALIZACJĘ POLITYK PROKLIMATYCZNYCH?

Ewaluacja dotyczy nie tylko realizacji działań w ramach programu i otrzymanego finansowania, ale także założeń i logiki programu, w ramach którego udostępniane są środki na dotacje. Rzetelna ewaluacja ex-ante planowanego programu dotacyjnego pozwala na analizę rzeczywistych potrzeb, zaplanowanie odpowiednich kryteriów wyboru projektów w taki sposób, żeby osiągnąć możliwie jak najlepsze efekty i móc efektywnie monitorować osiągnięcie założonych celów projektu.

Natomiast wykorzystanie wiedzy zarówno z ewaluacji ex-ante opracowywanego programu, jak i wniosków z ewaluacji ex-post innych programów i projektów, umożliwia stworzenie adekwatnych kryteriów wyboru, wymagań i regulaminów wobec beneficjentów tak, by jak najefektywniej wykorzystać środki przeznaczone na finansowanie, ale i wspomóc JST w opracowaniu odpowiedniej aplikacji o dotację.

” Bardzo dużo z tego, co mówię to jest właśnie takie myślenie o tym, co się udało, co się nie udało, co można było zrobić lepiej (...)

Ewaluacja w modelu partycypacyjnym, kiedy zarówno instytucje finansujące, beneficjenci, jak i ewaluatorzy pracują na zasadach partnerstwa, pozwala ograniczać ryzyka związane z nieefektywnością finansową projektu czy niezrealizowaniem planowanych celów.

Ewaluacja jako narzędzie zobiektywizowane pozwala skonfrontować osobiste doświadczenia i subiektywne przeczucia, np. co do potrzeb mieszkańców i połączyć perspektywy różnych interesariuszy projektu czy programu, a tym samym minimalizować różnorakie ryzyka realizacyjne.

” Dobra ewaluacja ex-ante, niezależnie czy ona jest robiona przez zewnętrzny zespół, czy jest robiona wewnątrz, pozwala zidentyfikować ryzyka, pozwala dobrze dostosować program do lokalnych uwarunkowań, przygotować się na wyzwania, które mogą wystąpić.

Ewaluacja, np. Planów Gospodarki Niskoemisyjnej czy Planów Adaptacji do Zmian Klimatu, nierzadko pozwala również samym jednostkom samorządu terytorialnego dostrzec korzyści z przygotowania takiego dokumentu. Jednocześnie szeroki zbiór badań, których celem była ewaluacja różnych projektów w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych pozwala na spojrzenie z poziomu meta na opracowane w ramach projektu cele i zadania. Pozwala ono właśnie na zdiagnozowanie wysokiego poziomu zróżnicowania wiedzy na poziomie regionów czy różnorodności finansowanych i realizowanych na poziomie poszczególnych samorządów projektów. Przykładem takiej różnorodności projektów, w obszarze adaptacji miast do zmian klimatu i zagospodarowania wód opadowych na terenach miejskich. Część regionów w swoich projektach zakładała wyłącznie odprowadzenie wód opadowych, a część ośrodków realizowała projekty bardziej kompleksowe, zawierające nie tylko element odprowadzania wód opadowych, lecz także komponenty związane z retencją wód czy wykorzystaniem wód na miejscu. Ewaluacja nie tylko pozwala wychwycić te różnice, ale poprzez zgromadzenie bazy wiedzy umożliwia wykorzystanie dobrych praktyk i adaptacje wzorcowych rozwiązań do lokalnych warunków.

” Wydaje mi się, że tutaj jedną z funkcji ewaluacji realizowanej na poziomie samorządu może być transfer wiedzy, wspomaganie transferu wiedzy.

Użyteczna w przypadku ewaluacji polityk proklimatycznych jest szczególnie analiza porównawcza, ponieważ w oparciu o taką analizę można z jednej strony oceniać efekt netto interwencji, a z drugiej strony, porównując różne projekty z wykorzystaniem technik jakościowych, czerpać wiedzę z doświadczeń innych samorządów i proponować coraz bardziej efektywne rozwiązania. Drugim istotnym i użytecznym narzędziem jest ocena efektywności kosztowej, która dostarcza samorządom bardzo praktycznych informacji o możliwych oszczędnościach na poszczególnych etapach realizacji projektu.

Ewaluacja jest szczególnie użyteczna w przypadku działania pierwszy raz w nowych obszarach, gdy zasób wiedzy na temat możliwych rozwiązań jest bardzo ograniczony oraz w sytuacji, kiedy uwarunkowania zewnętrzne zmieniają się w sposób bardzo dynamiczny. Kwestie związane z transformacją energetyczną, adaptacją do zmian klimatu i niektóre aspekty obszary ochrony środowiska spełniają te kryteria.

JAKIE OCZEKIWANIA WOBEC EWALUACJI MAJĄ JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO?

Kształt raportu z ewaluacji projektu jest w dużej mierze zależny od skomplikowania projektu – przy dużych projektach raport często odpowiada na potrzeby większej liczby interesariuszy, a co za tym idzie, obejmuje szerszy zakres. Raport powinien zawierać odpowiedź na wyrażane kluczowymi wskaźnikami pytania, dotyczące realizacji projektu zgodnie z harmonogramem, skuteczności realizacji, efektywności finansowej projektów, specyficznych wskaźników zależnych od tematyki projektu (np. w projekcie modernizacji oczyszczalni dotyczących zwiększenia poziomu przepustowości oczyszczalni). Bardzo istotnym elementem raportu z badania ewaluacyjnego są rekomendacje możliwe do wdrożenia podczas planowania i realizacji kolejnych interwencji.

„ Ja ewaluację postrzegam jak właśnie taką fotografię na zasadzie skąd idę, gdzie idę – czyli ten cel – i gdzie w tym momencie jestem na tej drodze.

Ponadto, wnioski z ewaluacji projektów na poziomie samorządów, mogą i powinny być użyteczne i wykorzystywane na poziomie władzy ustawodawczej, sygnalizować potrzeby wprowadzania zmian w systemie prawnym. Przykładem takiej potrzeby zmiany w regulacjach prawnych jest umożliwienie wykorzystania oczyszczonej wody do nawadniania terenów zielonych Włocławka, która obecnie musi być traktowana jako woda zużyta (ściek) i zgodnie z obowiązującymi przepisami musi być odprowadzona do rzeki.

W raporcie z ewaluacji przydatne jest wyszczególnienie w syntetycznej formie wniosków płynących z badania, które nie tylko mówią, czy udało się osiągnąć zamierzone cele, lecz także dlaczego było (lub nie było) to możliwe. Raport powinien być pisany prostym językiem tak, by osoby, które nie znają dobrze danego projektu lub są mniej doświadczone i chcą uczyć się o możliwych rozwiązaniach proklimatycznych lub ich ewaluacji, mogły czerpać wiedzę z przygotowanego podsumowania badania. Dobrym przykładem łatwego w odbiorze dokumentu strategicznego są strategie polityczne opracowane w Wielkiej Brytanii, które wykorzystują różnego rodzaju wizualizacje sprawiające, że dokument strategiczny jest bardziej przystępny dla szerokiego odbiorcy.

Zaletą ewaluacji jest to, że są to nie tylko sformalizowane i ustandaryzowane badania ilościowe czy jakościowe, ale także rozmowy z urzędnikami, którzy pracują bezpośrednio przy ewaluowanym projekcie, rozmowy z końcowymi beneficjentami, czyli - w przypadku projektów realizowanych przez samorzady - mieszkańcami miast czy gmin. Ewaluacja pomaga zrozumieć także perspektywę beneficjenta (miasta czy gminy, ale również mieszkańców), a dzięki temu budować skuteczną komunikację na temat projektów, która akcentuje elementy ważne dla mieszkańców.

PODSUMOWANIE

Ewaluacja jest elementem podnoszenia jakości i doskonalenia. Jest narzędziem wykorzystywanym w zarządzaniu projektami wpisującym się w Koło (Cykl) Deminga, które, obok zarządzania jakością, pomaga podnosić jakość wykonywania obowiązków i realizacji projektów na jak najwyższy poziom.

Źródło:

<https://nanotest.pl/cykl-pdca-klucz-do-ciaglego-doskonalenia-procesow/>

Ewaluacja na poziomie samorządu gminnego powinna być prowadzona w modelu partycypacyjnym, angażując różnych interesariuszy projektu. Dzięki temu, że wnioski i rekomendacje wypracowywane są wspólnie, przy udziale wszystkich zaangażowanych stron, jeszcze na etapie prowadzenia badania ewaluacyjnego zapoznają się one z konkluzjami, które są na końcowym etapie zawarte w raporcie stanowiącym podsumowanie badania. Obszarem, nad którym warto pracować jest wizualizacja danych zebranych w toku ewaluacji, która zwiększa użyteczność raportu względem obszernego, trudnego w odbiorze raportu zawierającego wyłącznie dane ilościowe i jakościowe wraz z opisem i analizą w formie tekstu. Dobrą praktyką w tym zakresie może być zamawianie dodatkowego, znacznie krótszego raportu zawierającego najważniejsze informacje w formie graficznej.

Ewaluacja w kontekście klimatu powinna obejmować nie tylko poziom lokalny (miejski, gminny), ale również poziom regionalny, krajowy i unijny. Cele polityk unijnych są coraz bardziej ambitne, bowiem obejmują uniezależnienie od surowców energetycznych pochodzących z Rosji do 2027 roku czy zwiększenie poziomu wykorzystywania odnawialnych źródeł energii do 45%. Dotacje ze środków publicznych pokryją ok. 15% wszystkich potrzebnych funduszy, co sprawia, że istnieje jeszcze większa konieczność optymalizacji dysponowania środkami publicznymi. W tej optymalizacji pomaga właśnie ewaluacja.

MODERATOR SPOTKANIA

Jakub Wróblewski

Wiceprezes PTE,
wiceprezes Zarządu IBC Advisory S.A.

W DYSKUSJI UDZIAŁ WZIĘLI:

Sylwia Słomiak

Od ponad 12 lat związana z obszarem współpracy międzynarodowej i programów rozwojowych ze szczególnym uwzględnieniem tematyki zmian klimatu i transformacji energetycznej. Pracowała dla administracji Szwajcarii, Wielkiej Brytanii i Australii współpracując z polską administracją, samorządami oraz organizacjami pozarządowymi. Właścicielka Sylwia Słomiak Advisory Services i doradca Związku Gmin Dorzecza Wisłoki.

Krzysztof Kukucki

Wiceprezydent Włocławka.
Pierwszy projekt ekologiczny dla Włocławka wykonywał w roku 2010, jeszcze jako pracownik firmy komunalnej.

Ireneusz Bieńkowski

Pracownik samorządowy, od ponad 20 lat zajmuje się projektami związanymi z ochroną środowiska. Obecnie odpowiada za wdrażanie projektów związanych z niebieską i zieloną infrastrukturą w mieście Piastów. Kierownik projektu „Utworzenie zielono-niebieskiej infrastruktury w mieście Piastów”.

Radomir Dyjak

Kierownik ds. badań Fundeko.

Od 15 lat zajmuje się tematyką związaną z ochroną środowiska, energią i oraz transformacją energetyczną.

DANE KONTAKTOWE

Polskie Towarzystwo Ewaluacyjne
ul. Wóycickiego 1/3, bud. 23 s. 313.
01-938 Warszawa
tel. 570-785-308

E-mail: pte@pte.org.pl
Strona internetowa: pte.org.pl
Twitter.com/PTE_Ewaluacja